

Groene diensten steeds maar in omvang

Boeren kunnen zich nog niet rijk rekenen met de opbrengst uit groene diensten, maar de landbouw staat wel aan de vooravond van een tijd waarin die 'ecosysteemdiensten' onderdeel zullen uitmaken van het verdienmodel. Gras is meer dan voer.

TEKST TIJMEN VAN ZESSEN

Reizigers die op het vliegveld de CO₂-uitstoot van hun vliegreis compenseren. Het is op steeds meer luchthavens gebruikelijk, maar rondom Eindhoven Airport ontstaat er iets nieuws. Normaliter

loopt CO₂-compensatie via projecten ergens anders in de wereld, bijvoorbeeld door het aanplanten van bomen in Afrika of Zuid-Amerika. Maar reizigers die vanaf Eindhoven Airport vertrekken, kunnen waarschijnlijk deze zomer hun CO₂-uitstoot compenseren in de regio. Boeren rondom het vliegveld leggen daarvoor de benodigde koolstof vast in hun bodem, met name door akkers niet (meer) te scheuren. Ze sluiten daarvoor een contract af voor tien jaar en meten de koolstofgehalten bij aanvang en na afloop van die periode.

Ondernemer Erik van den Oord is in opdracht van Agrarische Natuurvereniging Het Groene Woud de initiator van dit project. 'Een retourtje Barcelona is goed voor 370 kilo CO₂ uitstoot. De compensatie daarvan kost bij de huidige CO₂-prijs 10 euro. Vastleggen van koolstof biedt kansen voor de landbouw, boeren hebben de oplossing.' De compensatie gebeurt op vrijwillige basis en tegen uiteenlopende prijzen. Van den Oord ziet prijzen voorbijkomen van 40 tot 100 euro per ton. Dat kan bij

Ecosysteemdiensten met grasland (fictieve bedragen)

LANDSCHAP/NATUURBEHEER

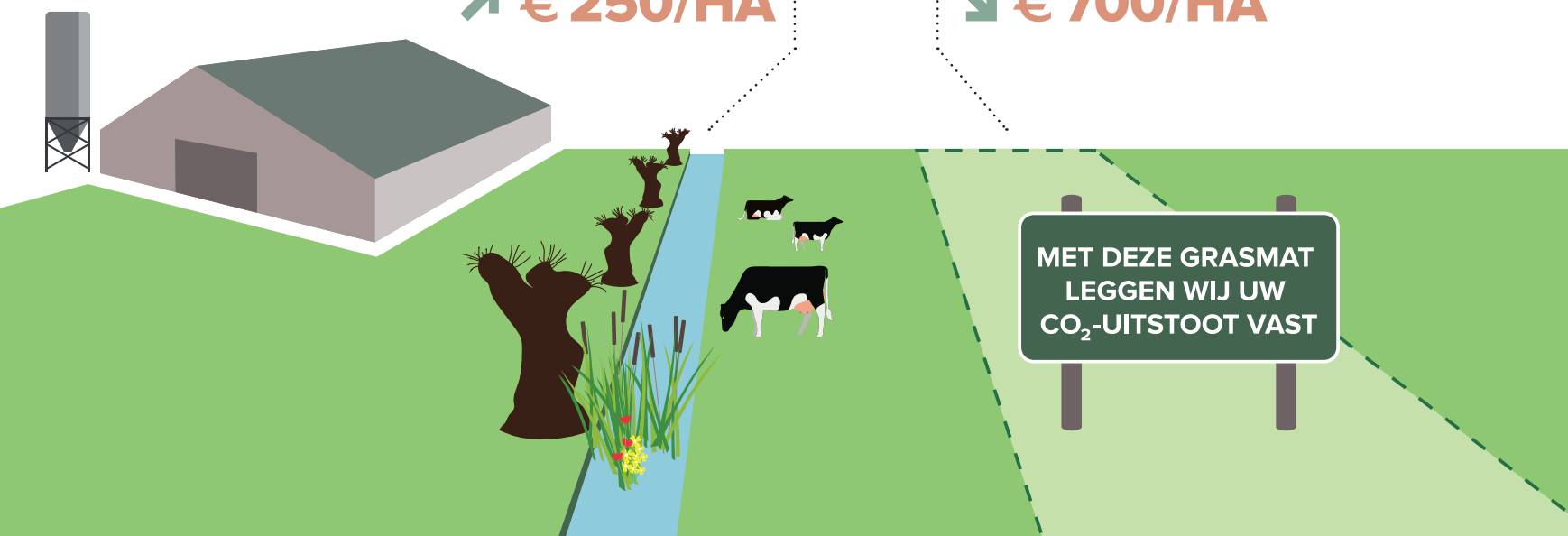
Diensten voor het onderhouden van landschapselementen (knotwilgen, heggen, slootkanten)

↑ € 250/HA

KOOLSTOFVASTLEGGING

Diensten om CO₂-uitstoot te compenseren (blijvend grasland)

↓ € 700/HA

meer volwassen, nog beperkt

een serieuze vastlegging (meer dan 2 ton koolstof per hectare per jaar) aardig oplopen. Wel gaat het nog om brutobedragen, zo zal de validatie van CO₂-compensatie ook geld kosten. 'Die validatie moet op orde zijn. Als mensen betalen om hun CO₂-uitstoot te compenseren, dan moet dat ook ergens zijn vastgelegd', legt Van den Oord uit. Dankzij SNK (Stichting Nationale Koolstofmarkt) wordt die benodigde waarborg nu geregeld.

Verdienmodel voor grasland

Het initiatief rondom Eindhoven staat niet op zichzelf. Het is een van de vele projecten waarin gewerkt wordt aan een verdienmodel met grasland. In de hedendaagse werkelijkheid is gras niet meer alleen voer voor koeien. Het is veel meer dan dat. Boeren kunnen met hun grasland groene diensten leveren, ook wel ecosysteemdiensten genoemd. Naast het vastleggen van koolstof valt te denken aan biodiversiteit, landschapsonderhoud, natuurinclusief boeren en recent het voorbeeld rondom de

Nieuwkoopse Plassen dat zich richt op stikstofreductie. Het zijn stuk voor stuk waardevolle taken, maar hoe zet je die als boer om in klinkende munt? Het lectoraat Grasland en Beweiding van Aeres Hogeschool Dronten richtte zich de afgelopen twee jaar onder meer op die vraag. Lector Agnes van den Pol is er helder over: 'Wil je groene diensten laten werken, dan moet de financiële prikkel goed op orde zijn, in ieder geval voldoende voor een goed inkomen.'

Volgens de lector moet de beloning voor groene diensten minder ad hoc. Een grootschalige aanpak is noodzakelijk om een serieuze transitie van de landbouw te bewerkstelligen. De overheid, het ministerie van LNV, heeft daarvoor de middelen en de verantwoordelijkheid. 'Als je als samenleving een landbouw wilt die groene en blauwe diensten levert, dan mag dat ook wat kosten. We betalen als burger ook niet rechtstreeks voor de politie, defensie of het onderwijs. Dat financiert de overheid, omdat het belangrijk is voor ons allemaal.'

BIODIVERSITEIT

Diensten om de biodiversiteit te bevorderen (weidevogelbescherming)

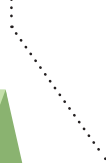
↗ € 900/HA

WATERBERGING

Diensten om overstroming door hoog water te voorkomen (overloopgebieden)

↗ € 1500/HA

▲
*Een bloemenmengsel
langs de akkerrand draagt
bij aan de biodiversiteit*

Financiering via het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) is een optie, maar volgens Van den Pol ontbreekt daarin nog een extra beloning. 'Er zijn voor boeren steeds meer eisen op het vlak van duurzaamheid, maar er komt in het GLB geen extra geld bij. Zit je in de goede hoek en werk je al natuurinclusief, dan zit je goed. Maar werk je meer traditioneel, dan moet er ook voldoende prikkel zijn om groene diensten te leveren', zegt Van den Pol, die ervan over-

tuigd is dat belonen beter werkt dan straffen. Verandering afdwingen via wetgeving is niet effectief.

'Willingness to pay'

Het ontbreekt boeren op dit moment aan perspectief om serieus door te pakken met groene diensten, vindt ook Hens Runhaar. Als buitengewoon hoogleeraar aan de leerstoelgroep Beheer van biodiversiteit in agrarisch cultuurlandschap maakte hij die analyse

Agnes van den Pol, lector Grasland en Beweiding: **‘Wil je groene diensten laten werken, dan moet de financiële prikkel goed op orde zijn’**

aan de Wageningen Universiteit. ‘Het belangrijkste knelpunt is dat een boer er nu op toelegt als hij later gaat maaien. Het kost hem opbrengst waar geen beloning tegenover staat.’ Er bestaan wel beheerspakketten voor agrarisch natuurbeheer, maar dat is nog maar 5 procent van het totale areaal. ‘Peanuts’, kwalificeert Runhaar. ‘Als je een beloningssysteem hebt waarin biodiversiteit en koolstofvastlegging echt geld opleveren, prikkel je het ondernemerschap.’

Zijn collega Nico Polman doet onderzoek naar beloningssystemen voor groene en blauwe diensten. Een model dat grootschalig toepasbaar is voor het belonen van groene diensten, bestaat nog niet. Polman: ‘Er bestaan op dit moment wel innovatieve voorbeelden. Met de weidepremie is het gelukt om het aantal weidende koeien te stimuleren. En de biodiversiteitsmonitor levert bij bepaalde prestaties een rentekorting op of is onderdeel van de licence to produce, zoals bij de Planet Proof-melk die FrieslandCampina vermarkt.’

Maar wat is meer biodiversiteit waard? De modellen daarvoor werken volgens het principe ‘willingness to pay’: tot welk bedrag zijn consumenten bereid extra te betalen voor een product met toegevoegde waarde? Uiteindelijk moet de beloning voor groene diensten volgens Polman uit een combinatie komen van initiatieven uit de markt en een stevig verdienmodel vanuit de overheid.

Brede samenwerking nodig voor opschalen

‘De vraag is echter hoe je dat opschaaft’, schetst Polman de uitdaging. Het grootschalig belonen van groene diensten is nog een zoektocht, beaamt Kees Jaap Hin. Zijn adviesorgaan Hinsia regisseert programma’s op het snijvlak van samenleving en landbouw. ‘De vraag is hoe we die niches waar groene diensten nu al beloond worden, vertalen naar de grote massa. Dat is een kwestie van experimenteren en je niet blindstaren op één instrument. Het is een zoektocht naar een nieuwe verhouding tussen maatschappij, boeren en de voedingsmiddelenbranche.’

Samenwerking is volgens Hin een voorwaarde. Alle belanghebbenden moeten aan tafel, niet alleen boerenpartijen en andere ketenspelers. Wil Meulenbroeks, voorzitter van de LTO-vakgroep melkveehouderij, bevestigt dat er meer partijen nodig zijn om het verdienmodel grootschalig rond te krijgen: provincies, waterschappen, NGO’s et cetera. Wil Meulenbroeks: ‘Dat lijkt ingewikkeld met die veelheid aan belangen, anderzijds is het ook een kans, omdat iedereen het belang van groene diensten erkent.’

Meulenbroeks zegt geen concessies te willen doen als het om de beloning gaat. Alleen een onkostenvergoeding voor de veehouder volstaat niet. ‘Neem de discussie over biodiversiteit. Kies je als boer voor grassoorten die minder opbrengst geven, dan gaat dat ten koste van het rendement.’ Het belonen van boeren moet ook echt leiden tot meer geld in de huishoudbeurs, voegt Kees

Jaap Hin daaraan toe. ‘Het geld mag niet neerslaan in hogere grondprijzen of duurdere productierechten, zoals fosfaatrechten bijvoorbeeld. Dat risico bestaat wel.’

Het is een kanttekening die ook Bert Philipsen plaatst. De grasland- en beweidingsexpert weet als geen ander de meerwaarde van gras te bestempelen. Hij vult aan dat een nieuw verdienmodel ook moet (en kan) aansluiten bij het huidige vakmanschap. ‘Het bestaansrecht van de veehouderij is dat koeien gras omzetten in een waardevol product als melk of vlees. Gras benutten als ruwvoer voor de koe is en blijft de basis van het vakmanschap van de veehouder. Maar een aantal groene diensten zit daar heel dichtbij. Ik noem als eerste weidegang voor een mooi landschap en eiwit van eigen land om minder afhankelijk te zijn van eiwitimport. Maar ook koolstofopslag, want die gaat hand in hand met een hoog organischestofgehalte en dus een goede bodemkwaliteit.’ Philipsen wil ermee zeggen dat een veehouder zelf ook profiteert van een bodem met veel koolstof: die is beter bestand tegen natte en droge periodes en minder gevoelig voor uitspoeling.

Omdenken met grasland

De Nederlandse pilot met peilgestuurde drainage op het bedrijf van Ad van Rees is een sterk voorbeeld van waar bestaand landbouwkundig gebruik en groene diensten zo veel mogelijk in elkaar geschoven worden. De pilot maakt deel uit van het project ‘Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling’. Kaasfabriek De Graafstroom is de initiatiefnemer. Directeur Raymond Noordermeer legt uit dat peilgestuurde drainage voor een stabiel grondwaterpeil zorgt. Weidevogels kunnen daardoor beter foerageren en in de zomer is de grasmat minder gevoelig voor droogte. ‘We onderzoeken met Wageningen en Naturalis het effect op de biodiversiteit en werken aan een nulmeting.’ Het meten en belonen van biodiversiteit staat nog in de kinderschoenen. Voor het vasthouden van koolstof is dat anders. Eind januari gaf het SNK goedkeuring aan het model dat de koolstofwinst bij peilgestuurde drainage berekent. Noordermeer: ‘De volgende stap is het benaderen van partijen die op de vrije markt hun CO₂-uitstoot willen compenseren.’

Teus Verhoeff is als adviseur voor PPP-Agro Advies bekend met peilgestuurde drainage. ‘Beperk je de bodemdaling met een halve centimeter, dan reduceert dat de CO₂-uitstoot met 11 ton per hectare. Bij een prijs van 27 euro per ton koolstofvastlegging komt dat jaarlijks op grofweg 300 euro per hectare.’ Op de vrije markt liggen de prijzen fors hoger en dan is het volgens de adviseur lucratief om te investeren in de techniek. Het gaat steeds meer om de vraag hoe je grasland tot waarde brengt. ‘Dat vergt omdenken. Voorheen dacht een boer met 100 koeien en 50 hectare erover na om te groeien naar 120 koeien, maar we gaan meer toe naar een focus waar het erom gaat om die 50 hectare zo rendabel mogelijk te maken.’ |